

Axel Voigt (1908-97)

Kemiker, lærebogsforfatter, bridgespiller og koncentrationslejr fange.

Af Børge Riis Larsen, lektor emer.,
cand.scient. & art., ph.d.

I adskillige tiår har jeg interesseret mig for den gymnasiale kemiundervisnings historie. En af de mest interessante personer, jeg her er stødt på, er kemikeren Axel Voigt. Og om ham skal der fortælles lidt i det følgende.

Biografi

Axel Voigt blev født i Varde i 1908 og tog matematisk studentereksamen i Lyngby i 1926. I 1932 blev han cand.mag. med hovedfag i kemi og bifag i matematik, fysik og astronomi. Fra 1931 fungerede han som privatassistent hos lektor Hakon Lund ved Københavns Universitet, og da Lund i efteråret 1933 tiltrådte sit professorat ved det nye kemiske institut ved Aarhus Universitet, fulgte Voigt med som videnskabelig assistent. Det kemiske institut hørte under Det Lægevidenskabelige Fakultet fra dets opret-

telse i 1933 og frem til 1954. Det blev Voigts hovedopgave at afholde øvelser og eksaminatorier i kemi for studerende i medicin. Kemistuderende fandtes ikke, før instituttet i 1950'erne var blevet en del af det nye naturvidenskabelige fakultet.

Da Voigt gik af i 1978, havde han titel af afdelingsleder.

Han var en person med mange interesser udover kemien. Han interesserede sig for bridge, sport og politik samt for musik (klassisk og jazz). En søn blev kemiker på H.C. Ørsted Institutet og spillede violin. En anden søn dyrker celloen.

Under besættelsen var Axel Voigt aktiv i modstandsbevægelsen, hvilket resulterede i et ophold i tyske koncentrationslejre.

Kemi for millioner

Kendt af en større offentlighed blev Axel Voigt, da han i fjernsynet i 1964 demonstrerede kemiens rolle i hverdagen i serien, som havde titlen *Kemi for millioner*. En introduktionsudsendelse

blev efterfulgt af ikke mindre end 15 halvtimes tv-udsendelser. De enkelte udsendelser blev vist på hverdage og genudsendt på søndage.

Lærebogsforfatteren

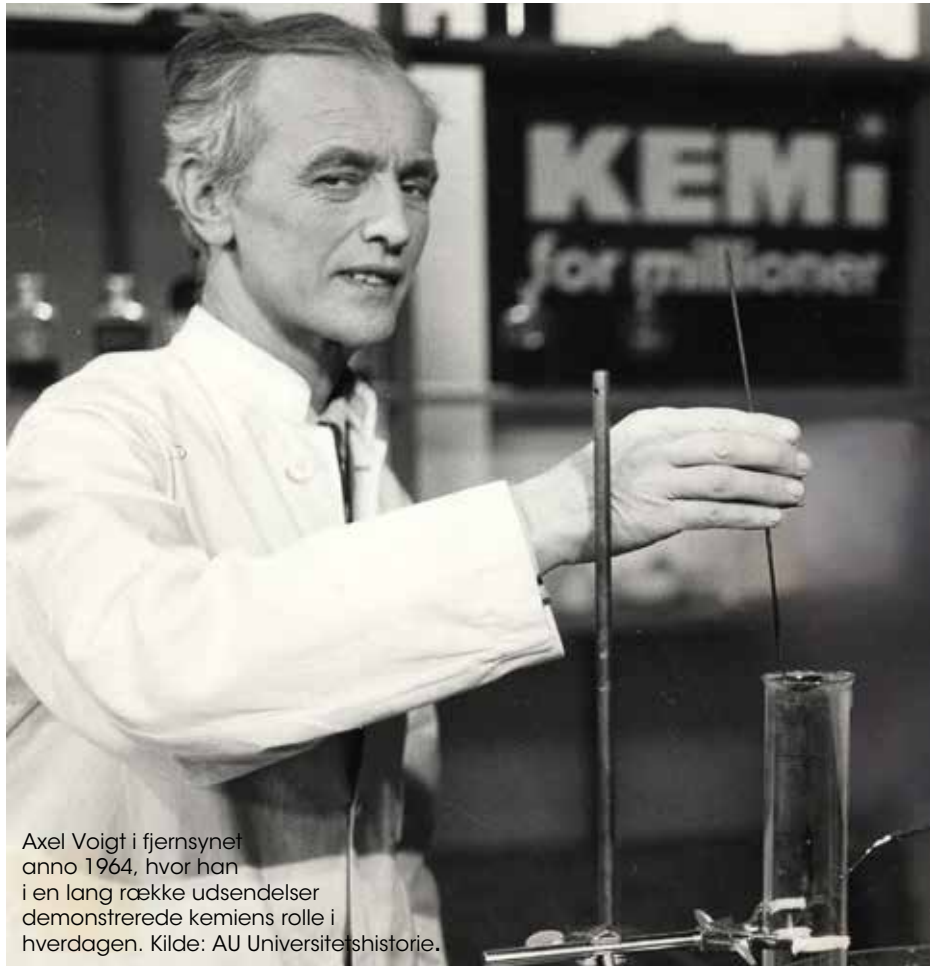
Voigt udgav hele tre lærebøger i kemi. Den første var Kemi fra 1964 - tilrettelagt for 1.-3. real og teknisk forberedelseksamen. Den udkom i hvert fald i tre udgaver. Den sidste i 1974. Et avanceret og lidt særpræget lærebogssystem for gymnasiet, seminarieret m.fl. med titlen Kemi 1 og 2 udkom i 1968 og 1969 og er karakteriseret ved, at den egentlige tekst står på højresiderne, mens venstresiderne er reserveret reaktionskemaer, tabeller, opgaver, figurer etc. Med afsnit om orbitalteori og termodynamik var det ved udsendelsen avancerede bøger. Begge bind udkom i flere udgaver. Illustrationerne var af Jørgen Clevin. I slutningen af bind 2 har Bent Søren Jørgensen skrevet et historisk-kemisk afsnit på cirka 40 sider med titlen "Træk af den moderne kemis udvikling".

Bridgespilleren

Voigt lærte tidligt såvel skak som flere kortspil at kende. Efter at være blevet student, meldte han sig ind i Studenternes Skakklub og spillede dér i nogle år. Her fik han også kontakt med kontraktbridgen, men da han var kommet med i turneringsbridgen, opgav han at spille skak. Bridgen var simpelthen alt for spændende. Fra slutningen af 1930'erne til sin død tilhørte Voigt så den danske bridgeelite. Han vandt 22 danske mesterskaber, hvoraf den fornemste titel, DM for hold, 16 gange mellem 1941 og 1985. Han nåede i alt 119 kampe på det danske bridgelandshold, hvor han debuterede i 1947 og rundede af ved EM i 1967. Ved sin død var han regerende klubmester i Akademisk Bridge-Klub. I 1990 udgav Danmarks Bridgeforbund en lille bog, Voigt havde skrevet: "Et meldesystem for turneringsspillere baseret på Acol-Århus".

Koncentrationslejr fangen

Om aftenen den 14. december 1943 blev Voigt fulgt til Aarhus Arrest af to gestapomænd. Grunden var, at gestapo få timer forinden i Voigts kælder havde fundet et sprængstoflager, som ikke var til at bortforklare, især da der under kældergulvet var bygget et godt skjult rum

Axel Voigt i fjernsynet anno 1964, hvor han i en lang række udsendelser demonstrerede kemiens rolle i hverdagen. Kilde: AU Universitetshistorie.

til lageret. Voigt var nok klar over, at noget sådant kunne ske, når man arbejdede illegalt. Den øverste af gestapomændene, Werner, fortalte Voigt, at de ville bruge alle midler for at få sandheden frem. Voigt var ikke bange for legemlig tortur, idet Werner på det tidspunkt havde den indstilling, at noget sådant ikke var påkrævet overfor intellektuelle. Voigt har fortalt herom i artiklen *Fange i Aarhus Arrest* i bogen *Aarhus under Besættelsen* fra 1946.

Efter at have siddet i Aarhus Arrest kom Voigt til Vestre Fængsel i København og derefter til Horsørød, og i bogen *Et exceptionelt Århundrede* har han skrevet, at fangerne ”spillede revyer,

afholdt idrætsstævner og skaktturneringer, festede og spillede kort til langt ud på natten m.m.” (s. 56f). Efter at have været i Vestre Fængsel og i Frøslev, kom han til Tyskland, blandt andet til Neuen-gamme. 16. april 1945 var det slut. Voigt kom med de hvide busser til Sverige.

I en kronik - et *Strejffog* - i Aarhus Stiftstidende fra 27. november 1945 har Voigt skrevet om ”koncentrationslejren i Wittenberge, hvis Leder skaffede Fangerne taalelige Forhold”.

Politikeren

I starten af 1960'erne da fraktionen Liberalt Centrum skilte sig ud fra partiet Venstre, kom Voigt atter i front,

og det var måske den eneste gang, han overmeldte sine kort. Ulrik Høj skrev, at han i sin naivitet troede, at dansk politik også havde brug for de virkelige begavede, ”men deri tog han morderlig fejl. *Dér sætter man grænsen på Christi-ansborg, og sådan blev både Axel Voigt og vælgerne en erfaring rigere*”.

Afslutning

Voigt gik af som 70-årig, og man kan hos ham ane en bitterhed over, at han ikke kunne få lov at fortsætte på universitetet. Han havde den tanke, at han kunne blive ansat i gymnasiet og undervise efter de lærebøger, han havde skrevet; men i gymnasiet kunne man dengang heller ikke fortsætte, når man var fyldt 70. Og dermed gik gymnasieskolen glip af en dygtig og engageret underviser, som nok havde været særdeles krævende for eleverne.

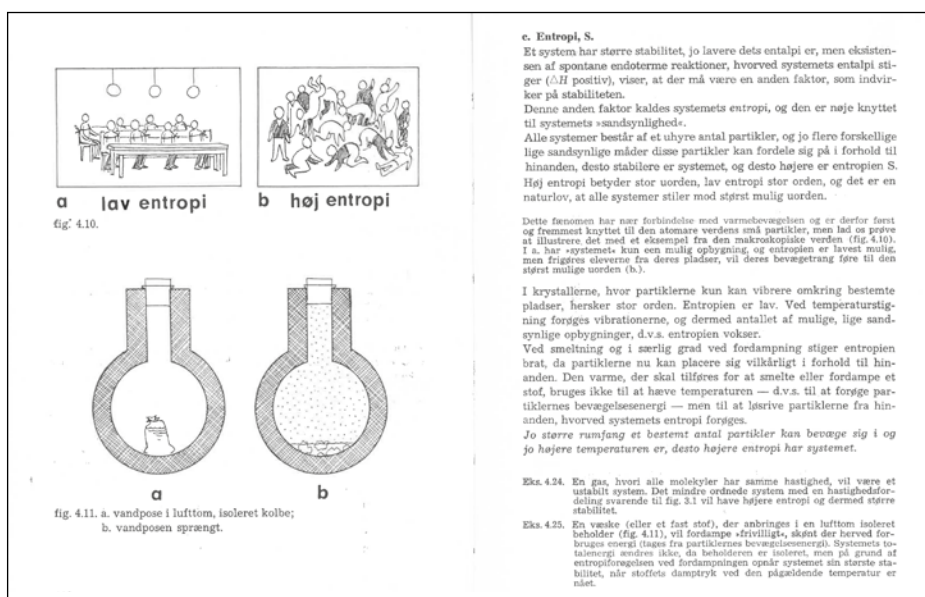
E-mail:

Børge Riis Larsen:

b.riis.larsen@gmail.com

Litteratur

- Buhl, Hans (rev. 2021): AU Universitetshistorie. Personer. Axel Voigt. Høj, Ulrik (1997): Axel Voigt, 88. Weekendavisen 7. februar, s. 11. Riis Larsen, B. (1998): Otte kapitler af kemiundervisningens historie. Træk af den gymnasiale kemiundervisnings historie gennem 400 år, s. 86. Historisk-kemiske skrifter nr. 9 udgivet af Dansk Selskab for Historisk Kemi. Voigt, A. (1945): En menneskelig Koncentrationslejr. I Aarhus Stiftstidende 27.11, s. 5f. Voigt, A. (1946): Fange i Aarhus Arrest, s. 207-216 i bogen Aarhus under Besættelsen. Voigt, A. (1989): Et exceptionelt århundrede. Erindringer - Tanker.

To sider af Kemi 1, hvor teksten står på højre side, mens Jørgen Clevins illustrationer står på venstre.

VI FORHANDLER NU BÅDE ARC OG CLEARSYNTH

Copenhagen Biotech Supply er i februar 2023 blevet dansk distributør af Clearsynth, som er en af verdens førende udbydere af stabile isotoper, referencestandarder og kemikalier til forskning

Stabile isotoper
Referencestandarder
Metabolitter
Og mange flere...

Vi har desuden repræsenteret American Radiolabeled Chemicals i Danmark mere end 12 år
Flere end 4000 radioaktivt mærkede og umærkede kemikalier, over 85% er eksklusive for ARC

Forespørgsel og bestilling via www.cobio.dk. Eller kontakt os på info@cobio.dk